

Köy Enstitüleri ve Orkun Dergisi'nin Köy Enstitülerine Yaklaşımı

Mehmet Nuri Elçi*
ORCID: 0000-0002-2286-8068

Öz

Köy Enstitüleri 17 Nisan 1940'ta köylere öğretmen yetiştirmek üzere kurulan eğitim kurumlarıdır. Enstitülerde öğrencilere kültür derslerinden çok, tarım ve inşaat işleri yaptırıldığı için bazı çevrelerin öğrencilere amele gözü ile bakmasına sebep olmuştur. Enstitülerden, Türk köylüsünü rahatlatması beklenirken, uygulama aşamasında yapılan yanlışlar kapatılma sürecini hızlandırmıştır. Bu çalışmada, Orkun Dergisinde Köy Enstitülerindeki yanlış uygulamalar ele alınmıştır. Orkun Dergisi Türk Milliyetçilerinin dergisi olup, 1950'den 1952 yılına kadar 68 hafta kesintisiz yayımlanmıştır. Dergi, Türk Milliyetçilerinin bir araya gelip Tek Parti döneminde yapılan yanlış uygulamaları halka hatırlatarak milli şuuru canlandırma gayesinde olduğunu göstermeye çalışmıştır. Derginin en büyük iddiası; Tek Parti döneminde, Milli Şef İsmet İnönü, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un Türk kültürünü zayıflatmak için el birliği ile Köy Enstitüleri projesini uygulamaya koymuş olduğudur. Dergide, Süleyman Kadıoğlu takma adı ile "Köy Enstitüleri Kördüğümü" başlığı altında, Köy Enstitülerinin hedefleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, Köy Enstitülerinin gerçek kuruluş amaç ve hedefleri ele alınmış ve Orkun Dergisinin Köy Enstitüleri hakkındaki değerlendirmelerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Orkun Dergisi, Köy.

Gönderme Tarihi: 20/02/2021

Kabul Tarihi:20/11/2021

* Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Van-Türkiye, mehmetnurielci@gmail.com

Bu makaleyi şu şekilde kaynak gösterebilirsiniz:

Elçi, Mehmet Nuri. "Köy Enstitüleri ve Orkun Dergisi'nin Köy Enstitülerine Yaklaşımı." *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8-4, 2021, ss.2039-2060.

Village Institutes and The Orkun Magazine's Approach to Village Institutes

Mehmet Nuri Elçi*
ORCID: 0000-0002-2286-8068

Abstract

Village Institutes are educational institutions established on April 17, 1940, to train teachers for villages. Since the students were given agriculture and construction rather than culture lessons in the institutes, it caused some circles to regard students as workers. While the institutes were expected to relieve the Turkish villagers, mistakes made during the implementation phase accelerated the closing process. In this study, the misapplications in Village Institutes were discussed in Orkun Magazine. Orkun Magazine is the magazine of Turkish Nationalists and has been published continuously for 68 weeks from 1950 to 1952. The magazine tried to show that the Turkish Nationalists came together and aimed to revive the national consciousness by reminding the public about the misapplications made during the Single Party period. The biggest claim of the magazine; During the Single Party period, the National Chief İsmet İnönü, the Minister of National Education Hasan Ali Yücel and the General Manager of Primary Education İsmail Hakkı Tonguç jointly implemented the Village Institutes project in order to weaken the Turkish culture. In the magazine, under the pseudonym Süleyman Kadioğlu, under the title of "Village Institutes Deadlock", the objectives of the Village Institutes were tried to be put forward. In this study, the actual establishment goals and objectives of the Village Institutes were discussed and the evaluations of Orkun Magazine on Village Institutes were included.

Keywords: Village Institutes, Orkun Magazine, Village.

Received Date: 20/02/2021

Accepted Date: 20/11/2021

* Teacher, Ministry of National Education, van-turkey, mehmetnurielci@gmail.com

You can refer to this article as follows:

Elçi, Mehmet Nuri. 'Köy Enstitüleri ve Orkun Dergisi'nin Köy Enstitülerine Yaklaşımı.' *Academic Journal of History and Idea*, 8-4, 2021, pp.2039-2060.

Деревенские институты и подход журнала Оркун к деревенским институтам

Мехмет Нури ЭЛЬЧИ*

ORCID: 0000-0002-2286-8068

Резюме

Сельские институты — учебные заведения, созданные 17 апреля 1940 года для подготовки учителей для сёл. Поскольку в институтах студентами сельскохозяйственные и строительные работы давались больше, чем уроки культуры, это заставило некоторые круги рассматривать их как рабочих. Хотя ожидалось, что институты облегчат жизнь турецким сельским жителям, ошибки, допущенные на этапе реализации, ускорили процесс закрытия. В данном исследовании рассматриваются неправильные применения в сельских институтах в журнале Оркун. Журнал Оркун — журнал Турецких Националистов, издававшийся непрерывно в течение 68 недель с 1950 по 1952 год. Журнал пытался показать, что турецкие националисты объединились, и, с целью возрождения национального самосознания, напоминал публике о неправильных действиях Единой Партии. Самая большая претензия журнала: в период Единой Партии национальный вождь Исмет Иненю, министр национального образования Хасан Али Юджел и генеральный директор начального образования Исмаил Хаккы Тонгуч совместно реализовали проект сельских институтов, чтобы ослабить турецкую культуру. В журнале попытались раскрыть цели сельских институтов в статье «Köy Enstitüleri Kördüğümü», напечатанной под псевдонимом Сулейман Кадиоглу. В этом исследовании обсуждаются фактические цели и задачи учреждения сельских институтов и даются оценки журнала Оркун о сельских институтах.

Ключевые слова: сельские институты, журнал Оркун, деревня.

Получено: 20/02/2021

Принято: 20/11/2021

* Учитель-Министерство национального образования, ван-Турция, mehmetnurielci@gmail.com

Ссылка на статью:

Elçi, Mehmet Nuri. "Köy Enstitüleri ve Orkun Dergisi'nin Köy Enstitülerine Yaklaşımı." *академическая история и мысль*, 8-4, 2021, ss.2039-2060.

Giriş

Köy Enstitüleri, 17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı kanunla öğretmen yetiştirmek üzere kurulan eğitim kurumlarıdır. 1940 yılında Türkiye’de nüfusun %80’i köylerde yaşamaktaydı ve bu nüfusun %90’ı okuryazar değildi. Köy Enstitüleri aracılığı ile köylerin eğitim sorununu çözmek için her köyde biri kız biri erkek olmak üzere iki öğrenci alınarak, kendi köylerine öğretmen olmaları için bir öğretmen yetiştirme modeli geliştirilmiştir.¹ Kurulan Köy Enstitüleri bu amaçla 1940-1954 yılları arasında Türkiye’nin her bölgesinde faaliyet göstermiştir.

Orkun Dergisi, 1950-1952 yıllarında haftalık yayımlanan 68 sayılı Türk Milliyetçilerinin dergisidir. Dergi, Tek Parti döneminde Türk Milliyetçilerinin yaşadığı sıkıntıları gündeme getirmiştir. Türk Milliyetçilerini bir araya toplayıp gençliğe yaymaya çalışılan zehirli düşüncelerle mücadele etme parolası ile yola çıkmıştır.² Tek Parti dönemi, özellikle de Milli Şef dönemi ile hesaplaşmak ve o dönemdeki yanlışları gündeme getirmek için çaba göstermiştir. Türk İslam Devletlerinden örnekler verilerek her şeyden önce eğitimin dini ve öğretmenin de bir din adamı olduğu gösterilmiştir. Geleneksel Türk İslam toplumlarında toplumsal ve dinsel görevleri olan öğretmenler, çok çeşitli hizmetlerinden vazgeçilmeyen , “hakkı ödenemez, anne babadan önde” adeta kutsal bir kişi olarak görülmüştür.³ 19.yüzyıla kadar hem İslam ülkelerinde hem de Hristiyan ülkelerinde okullar mabetlerin yanında ya da içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir ve eğitimde esas olan din ve ahlak bilgisidir.

Selçuklularda, Osmanlılarda ve öteki Türk İslam devletlerinde ilköğretim düzeyindeki okullar, mektep, kütüphane, darülmülkiye ya da darüttalim adları ile hizmet etmişlerdir. Bu okullar halk arasında mahalle mektebi veya sıbyan mektebi olarak adlandırılmıştır.⁴ Osmanlı Devletinde hemen her mahallede ve her köyde camilerin bitişiğinde veya bazen camilerin bir

¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*,33.Baskı, Pegem Yayınları, Ankara 2020, s.393.

² Nejdet Sançar, “Türkçülük Düşmanları”, *Orkun Dergisi*, S.1, Ekim 1950, s.3-5.

³ Y. Akyüz, a.g.e., s.91.

⁴ Y. Akyüz, a.g.e., s.93-94.

köşesinde sıbyan mektebi faaliyet sürdürmüştür.⁵ Bu okulları, devlet adamları ya da varlıklı kişiler vakıf yolu ile kurmuşlardır ve giderleri de vakıf gelirleri ile karşılanmıştır. Köylerde ve mahallelerde halk elbirliği ile de mektep yapmış ve çoğu zaman öğretmenlerin ücretlerini veliler ödemiştir. Zorunlu olmayan bu okullara 5-6 yaşlarındaki kız ve erkek tüm çocuklar gidebilmiş ve çocuklar 3-4 yıl kadar öğrenim görmüşlerdir. Sıbyan mektebinden sonra sadece erkek çocuklar medreselere devam edebilmiştir.⁶

Tanzimat Döneminden itibaren batılı tarzda Rüştüyeler, idadiler açılınca Osmanlıdaki bu geleneksel tarzdaki okullar tartışılmaya başlanmış, eğitimde ikiliğin çıkmasına ortam hazırlamıştır. Tanzimat ile beraber eğitimde yapılan yenilik çalışmaları köylere kadar inememiştir. Osmanlı eğitim sisteminde köylere kadar bir değişime gidilmediği için genel anlamda eğitimde değişim ve gelişim yükseköğretimde başlamıştır. Hem halkın %80'i köylerde yaşamaktaydı hem de topyekûn bir değişim için imkânlar kısıtlıydı. Bu nedenlerle toplumun değişime hazır olmadığı görülmüştür. Köylerdeki bu eğitim sorunu Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yeni projelerle çözülmeye çalışılmıştır. Köy Enstitüleri bu amaçla başlatılan bir projedir. Köy Enstitülerinin kuruluş amacını kendi kaleminden anlatan Hasan Ali Yücel, 1839'da başlayan batılılaşma hareketinin ancak yüz yıl sonra hayat bulan, köylüyü eğitmek ve kalkındırmak kanadı olarak değerlendirmiştir. Bu çalışmada, Enstitülerin kuruluş amacı, uygulamaları tanıtılırken, enstitülerin kötü niyet ürünü olduğu iddiasındaki Türk milliyetçi dergisi Orkun Dergisinin yaklaşımları ele alınmıştır.

1-Köy Enstitüleri Nasıl Kurulmuştu?

Köy Enstitüleri projesinin uygulama ilkesi, kendi okulunu kurarak hayatı öğrenme ve öğretme esasına dayalıydı. Köy Enstitülerinde temel eğitim anlayışı “iş içinde, iş aracılığıyla, iş için üreterek öğrenme” hâkimdi. Enstitüler kurulduğunda Eskişehir-Çifteler ve İzmir-Kızılçullu dışında hazır enstitü yoktu. II. Dünya Savaşı devam ederken eldeki kısıtlı imkanlarla herkesi kendi okulunu kurmak için kollarını sıvamak zorunda bırakmıştır. Öğretmenler ve öğrenciler hep beraber çalışarak enstitüleri kurma girişiminde bulunmuşlardır. Bunun en güzel örneklerinden biri Savaştepe Köy Enstitüsü kurulacağı zaman çocuklar enstitü yerine boş bir arazi görüp ve müdür Sıtkı Akkay'a enstitünün nerede olduğunu sorduklarında, Akkay onlara “Enstitüyü hep birlikte kuracağız çocuklarımız” demesi

⁵ İbni Haldun, *Mukaddime*, C.3, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1990, s.154-159.

⁶ Elif Ekin Akşit, *Kızların Sessizliği (Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, s.83.

gösterilebilir.⁷ Öğrenciler sadece kendi okullarını kurmamışlardır, işgücü noktasında enstitüler arasında yardımlaşarak işbirliği de etmişlerdir.

Enstitüler özellikle tren istasyonlarına yakın olarak kurulmuşlardır. Böylece hem öğrenciler için hem de enstitü için gerekli malzemeler taşınabilmiştir. Ancak bu süreçte zorluklarla da karşılaşıldığı olmuştur. Enstitüler kurulurken öğrenciler ya köylerde misafir edilmiş ya da çadırlarda kalmışlardır. Bu süreçte yatakhane, yemekhane yapılmıştır. Barınma ve beslenme sorunu çözüldükten sonra su sorunu çözülmeye çalışılmıştır. Öğrenciler yine kendilerinin yaptıkları suyolları ile bu sorunları aşmışlardır.⁸

2-Adım Adım Köy Enstitülerine Doğru

Köy Enstitülerinin fikir babası olarak kabul edilen İsmail Mahir Efendi, 14 Temmuz 1914 yılında Meclis-i Mebusan'ın bir oturumunda, köylerde biri erkek diğeri kızlar için birer öğretmen okulu kurulmasını önermiştir. Kızlara dokumacılık, erkeklere ziraat dersleri verilmesini, okul ve evlerinin köylüler tarafından yapılmasını, okulu bitiren öğretmenlerin iki lira maaşla köylerine gönderilmesini öneren bir konuşma yapmıştır. İsmail Mahir Efendi'ye göre başka türlü 300 yılda eğitim sorunu çözülemeyecektir.⁹

Köylerdeki eğitim sorunu, Cumhuriyet kurulmadan daha Lozan görüşmeleri devam ederken İzmir İktisat Kongresinde gündeme alınmıştır. Kongrede ele alınan köylerin ıslahı ve köylü nüfusunun eğitilmesi konusu şu maddelerle ifade edilmiştir:

- Her ilde birbirine yakın olan köyler için yeteri kadar arazisi olan yatılı birer iptidai mektebin açılması ve bu mekteplerde iptidai derslerle beraber teorik ve uygulamalı basit ziraat derslerin verilmesi.
- Arazinin bir kısmı sebze ve bir kısmı çiçek, bir kısmı da fidancılığa tahsis edilerek muallimlerinin nezareti altında bizzat talebe tarafından idare edilerek masraf ve hasılatının köy muallimlerine ait olması ve bu suretle çocuklara ameli olarak çiftliğin öğretilmesi ve münevver zatin da köylerde yerleşmelerinin teşviki gereklidir.¹⁰

1925-1929 tarihlerinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Maarif Vekili Mustafa Necati, 20 Mart 1926 tarihli meclis konuşmasında şöyle der.¹¹ “Köy çocuklarını köyden alıp da şehirde

⁷ Mahmut Makal, *Köy Enstitüleri ve Ötesi*, Piramit Yayıncılık, Ankara 2005, s.53-54.

⁸ M. Makal, *a.g.e.*, s.54.

⁹ Safiye Kıranlar ve Soydan Erdemir, “Köyün Modernleştirilmesine Dair Bir Uygulama ve Bir Proje: Kimsesiz Köy Çocuklarının Köyde Eğitimi”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 2005, s.96.

¹⁰ Mehmet Kayıran, Selami Saygın, “İzmir İktisat Kongresi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 2019, C.2, S.5, s.48.

¹¹ Devrim Alicı, “Bir Eğitim Devrimcisi: Mustafa Necati”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2008, C. 4, S. 1, s.65-79.

okutmak hatalıdır. Bu sistem tatbik edilmiş, mahzurları görülmüştür. Mektebi bitiren köy çocukları, köyelerine dönmek istememişlerdir. Elimizde böyle çocuklar vardır, onun için köy çocuklarını şehirde değil köyünde okutacağız. O, köyünde ne gördüyse o hayatı yaşayacaktır. Yani mektebin içinde büyük bir arazi olacak, orada çalışacaklar, hayvan bakmasını öğrenecekler. Bu suretle köyelerinden ayrılmayacaklardır. Tabii bunların programlarını Talim ve Terbiye Heyeti tetkik edecek ve yapacaktır. Köy muallimlerini getireceğiz, onların şahsi fikirlerini de nazar-ı dikkate alacağız. Ona göre mektep açacağız, ona göre de program yapacağız. Öğretmenin vazifesi, yalnızca talim ve tedris değildir. Herkese vazifesini öğreten bir mürşid olmalıdır.”

Mustafa Necati'nin Bakanlığı döneminde:

- 1926'da Kayseri Zincirdere Köyü'nde bir “Köy Muallim Mektebi” açılmıştır. Bu, köyler için açıldığı bilinen ilk öğretmen okuludur. Bu okul 1932 yılında kapatılmıştır.
- 1927'de Denizli Erkek Muallim Mektebi, “Köy Muallim Mektebi”ne çevrilmiştir. Bu da 1933 yılında kapatılmıştır.

Dr. Reşit Galip de Bakanlığı döneminde, 1933'te Mıntıka (Bölge) Muallim Mektepleri düşünmüşse de uygulamaya koyamamıştır.¹²

1936'da Saffet Arıkan'ın Bakanlığı döneminde

- Eskişehir Mahmudiye Köyü'nde bir eğitim kursu açıldı. Amaç, askerde onbaşı, çavuşluk yapmış köylü gençleri altı aylık bir kurstan sonra **eğitmen** unvanıyla küçük köylere ve **üç yıllık ilkokullara** gönderip öğretmen sıkıntısını biraz hafifletmekti. Fikir Atatürk'ten gelmişti.¹³
- Aynı yıl nüfusu 400'ün üstünde köylere öğretmen yetiştirmek üzere **İzmir Kızılçullu'da** ve **Eskişehir Çifteler'de** Köy Öğretmen okulları açıldı.

Bakan Arıkan'ın İlköğretim Genel Müdürlüğüne getirdiği İsmail Hakkı Tonguç, İsmail Mahir Efendinin düşünüyü gerçekleştirmek için çalışmalara başlamıştır. Tonguç, önce ciddi bir köy incelemesinden sonra 20 yıllık bir plan taslağı hazırlamıştır. Bu plana göre öğretmen, koruyucu, tarım teknisyeni ve sağlık hizmeti ulaşmamış köy kalmayacaktır.¹⁴

1937'de çıkartılan "*Köy Eğitmenleri Kanunu*" ile eğitmenliğe yasal işlerlik kazandırılmıştır. Bu yasaya dayanılarak Çifteler (Eskişehir), Kızılçullu (İzmir) ve Karaağaç'ta (Edirne) birer eğitmen kursu açılmış ve ertesi yıl bunlara üç yeni kurs daha eklenmiştir.

¹² Şevket Süreyya Aydemir, *İkinci Adam*, 7.Basım, C.2, Remzi Kitapevi, İstanbul 1999, s.379.

¹³ Ş. S. Aydemir, *a.g.e.*, s.381.

¹⁴ Pakize Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997, s.133.

Zamanla öğretmen kursları ile köylerde ilkökul düzeyinde bir öğretimin sürdürülemediği düşünülerek 3704 sayılı yasa ile "Köy Öğretmen Okulları"nın açılması öngörülmüştür. Kızılçullu, Çifteler ve Gölköy Eğitim Kursları, Köy Öğretmen Okulu'na dönüştürülerek köy enstitülerinin temeli de atılmış oluyordu.

17-29 Temmuz 1939 Birinci Maarif (Eğitim) Şûrası'nda ele alınan bu konu her yönüyle tartışılmaya açılmıştır.¹⁵ Ancak köylünün eğitiminde yalnızca köylüye okuma-yazma öğreten bir öğretmenin yeterli olmayacağı, köy öğretmeni yetiştirecek kurumların çok yönlü eleman yetiştirmesi gerektiğine karar verilerek, yeni açılacak kurumlara "**Köy Enstitüsü**" adının verilmesi uygun bulunmuştur.¹⁶

Köy Enstitüleri, II. Dünya Savaşı'nın sınıra dayandığı, ülkede kuraklık ve kıtlığın kol gezdiği bir dönemde kurulmuştur. Ülke kaynakları her yönden kısıtlı ve ürünün büyük kısmı da her an çıkacak savaş için ayrıldığı bu dönemde köylere bir can simidi olarak düşünülmüştür. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı döneminde Hasan Ali Yücel'in Eğitim Bakanlığı ve İsmail Hakkı Tonguç'un İlköğretim Genel Müdürü olduğu ekibin öncülüğünde Enstitüler kurulup faaliyet göstermiştir.

3-Köy Enstitüleri Kurulmadan Önce Köylerde Genel Durum

- Köy nüfusu ülke nüfusunun %80'i iken köy çocuklarının %20'si okutulabilmektedir.
- Köy okullarının çoğu 3 yıllıktır.
- 40000 köyden 4959'unda öğretmen, 4000'inde de eğitimci bulunmaktadır. 31000 köy okulsuz ve öğretmensizdir.
- Köylerde görev yapan öğretmenlerin çoğu şehirden gelenlerdir. Onlar da köy koşullarına kolay kolay uyum sağlamamıştır.

Kurulan Köy Enstitüleri ve Yüksek Kısım

<u>1940'da kurulanlar</u>	<u>1941'de kurulanlar</u>
1. İzmir- Kızılçullu	13. Kayseri- Pazarören
2. Eskişehir- Çifteler	14. Vakfıkebir- Beşikdüzü
3. Lüleburgaz- Kepirtepe	15. Ankara- Hasanoğlan
4. Kastamonu- Gölköy	16. Konya Ereğli- İvriz
5. Malatya- Akçadağ	<u>1942'de kurulanlar</u>

¹⁵ İsmail Hakkı Tonguç, *Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy*, 3. Baskı, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara 1998, s.55.

¹⁶ Engin Tonguç, "Babam İsmail Hakkı Tonguç", *Bütün Dünya Dergisi*, 2003, s.27.

6. Antalya- Aksu	17. Yıldızeli- Pamukpınar
7. Ladik- Akpınar	18. Erzurum- Pulur
8. Adapazarı- Arifiye	<u>1944'de kurulanlar</u>
9. Kars- Cılavuz	19. Ergani- Dicle
10. Bahçe- Düziçi	20. Aydın- Ortaklar
11. Isparta- Gönen	<u>1948'de kurulanlar</u>
12. Balıkesir- Savaştepe	21. Van Ernis

Tablo 1. Köy Enstitülerinin buldukları yerler*

Köy Enstitülerinin mezunlarından bu okullar ve bölge okulları için öğretmen ve müfettiş yetiştirmek ve Enstitülere rehberlik yapmak, köy incelemelerine merkez teşkil etmek üzere Hasanoğlan Köy Enstitüsü bünyesinde, **Yüksek Köy Enstitüsü** adıyla 3 yıl süreli bir okul açılmıştır (1942).¹⁷

17 Nisan 1940 tarih ve 3803 sayılı “Köy Enstitüleri Kanunu’nda amaç şu şekilde belirtilmiştir: “Köy Öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmektir”¹⁸

Köy Enstitüleri, yalnız öğretmen yetiştirme amacını taşııyordu. Aydın, bilimsel, akılcı bireyler yetiştirmek ve cumhuriyet devrimlerini köye kadar indirerek aydınlanmanın köyden yayılmasını hedeflemekteydi. Hem köylerdeki eğitim sorunu çözülecek hem de devrimler halka inecek ve aydınlanma sağlanacaktı. Bütün bunlar da minimum maliyetle yapılacaktı. Bu süreçte kız öğrencileri bulmak sorun olmuştur. İnsanlar kız çocuklarını uzağa, bilmedikleri bir yere göndermek istememiştir. 1954’e kadar yetişen 9 bin eğitmenin 30’u, 20 bin öğretmenin 1400’ü kızdır. 1599 erkek sağlık memuru yetişmiştir.¹⁹Enstitülerden mezun olanlar, atanacakları köyde 20 lira aylık karşılığı 20 yıl mecburi hizmet yapacaktır.²⁰

4-Köy Enstitülerinde Eğitim ve İşleyiş

Enstitülerde dersler 3 kümeye ayrılır: Kültür dersleri, tarımla ilgili dersler ve teknik ders ve çalışmalar. Derslerin %50’si kültür dersleri diğer %50’si de tarımla ilgili teorik ve uygulama dersleriydi.²¹

* Bu tablo Köy Enstitülerinin buldukları yerler olarak Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 33.Baskı, Pegem Yayınları, Ankara 2020 eserinden alınmıştır.

¹⁷ Y. Akyüz, *a.g.e*, s.394.

¹⁸ M. Makal, *a.g.e*, s.55.

¹⁹ Niyazi Altunkaya, “Köy Enstitüsü Sistemine Genel Bir Bakış”, *Kuruluşunun 70.Yılında Bir Toplumsal Değişim Projesi Olarak Köy Enstitüleri Sempozyumu*, Kastamonu, 2010, s.29-33.

²⁰ Can Dünder, *Köy Enstitüleri*, İmge Kitapevi, İstanbul 2000, s.50.

²¹ Y. Akyüz, *a.g.e*, s.394.

Hasanoğlan öğrencilerinin dergi kolunca bir Köy Enstitüsü Dergisi hazırlanıyordu. Bu dergi 1945 yılında çıkmaya başlamıştı. 20 Köy Enstitüsünden gelen yazılar, şiirler Sabahattin Eyüboğlu başkanlığında toplanan dergi kolunca değerlendiriliyordu. Tonguç'un da onayından sonra bakanlıkça 10 bin adet basılıp enstitülere ücretsiz dağıtılıyordu.²²

Enstitülerin ilk resmi öğretim programı 1943 tarihlidir. Bunlar ilkokuldan sonra 5 yıl öğretim yapmıştır. Bu süre içinde toplam 114 kültür dersi, 58 hafta ziraat ders ve çalışmaları, 58 hafta da teknik ders ve çalışmalar yapılmıştır. Haftalık 22 saat kültür dersleri, 11 saat ziraat dersleri ve çalışmaları, 11 saat de teknik dersler ve çalışmalar olmak üzere toplam 44 saatlik ders programı uygulanmıştır.²³

Köy enstitülerine, ilkokulu bitiren köy çocukları sınavla alınıyorlardı. Kız öğrencilerle karma bir eğitim-öğretim uygulanıyordu. 1950'den sonra, kızlar **Kızılçullu ve Beşikdüzü'nde** toplanıp karma eğitim kaldırılmıştır.²⁴

5-Köy Enstitülerinin Kapatılma Süreci

Demokrat Partililer seçim kampanyalarında Köy Enstitüleri'ni de kullanmışlardır. Enstitülerin ahlaksızlık, komünistlik yuvası olduğu propagandasını yapmışlardır.²⁵ O sıralarda Komünizmin ülkede bir alerji olarak yayıldığı düşüncesi hâkimdi. Zaten Enstitülerle ilgili bir sürü söylenti dolaşmaya başlamıştı. Enstitülerin "**Komünist Yuvası**" olduğu iddia edilmekteydi. Kimi öğrencilerin Bursa Cezaevi'ndeki Nazım Hikmet ile temas halinde bulunduğu söyleniyordu. Halkın içindeki yobazlar ise karma eğitimin bulunduğu enstitüleri "**fuhuş yuvası**" olarak görüyorlardı.²⁶

Sirer ile başlayan ıslahatlar Enstitülere karşı topyekûn bir bitirme hareketine dönüşür. Öğrenciler sınavlardan kasıtlı olarak bırakılıp başarısız duruma düşürülürler. 5117 ve 5129 sayılı kanunlarla köy öğretmenlerinin elindeki araçlar alınır 100 lira aylıklı öğretim memuruna dönüştürülerek enstitülerle bağları kesilir. "On Yıllık Plan" rafa kaldırılır. 9 Mayıs 1947 genelgesi ile karma eğitime son verilir. Kitaplıklar "**komünist yayın**" adı altında taranır, yakılır. Yüksek Köy Enstitüsü çıkışlılar hemen askere alınır ve "çavuş" olarak terhis edilir. 26 Kasım 1947'de Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü, Sirer'in yerine gelen Tahsin Banguoğlu tarafından kapatılır. Enstitüler klasik öğretmen okullarına çevrilir. Yüksek Köy Enstitüsü mezunları gezici başöğretmen, köy öğretmeni ve dairelerde memur olarak

²² Mehmet Başaran, *Özgürleşme Eylemi: Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 50.Yılına Armağan*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1990, s.29.

²³ Y. Akyüz, *a.g.e.*, s.394.

²⁴ Y. Akyüz, *a.g.e.*, s.394.

²⁵ M. Başaran, *a.g.e.*, s.29.

²⁶ M. Başaran, *a.g.e.*, s.29.

görevlendirilir.²⁷ 1950 seçimleri ile başa gelen Demokrat Parti, toprak ağalarına verdiği sözü tutar ve 6234 sayılı yasa ile Köy Enstitülerini 1954 yılında ilk öğretmen okullarıyla birleştirerek resmen kapatır.

6-Orkun Dergisinin Enstitülere Yaklaşımı

6-1.Dergide Enstitülerle İle İlgili Makaleler ve Yazarları

Orkun Dergisinde köy enstitüleri konusu “*Köy Enstitüleri Kör Düğümü ve Tonguç Oyunu*” yazı dizisi ile Kadioğlu Süleyman takma adıyla gerçek ismi belirtilmeyen yazarla ele alınmıştır. Yazarın gerçek ismi belirtilmediği için Dergi, Köy Enstitüleri ile ilgili yaklaşımlarını bu takma adla aktarmıştır. Ayrıca Derginin 61.sayısında “*Şarap Fabrikası Bağ Evi*” makalesi ile Ganioglu Türksöy Tanır da Köy Enstitülerinin gayesini derginin görüşü doğrultusunda ele almıştır.

6-2.Köy Enstitülerinin Orkun Dergisindeki Tanımlamaları ve Ele Alınan Konular

Orkun Dergisinde Köy Enstitüleri yakın tarihimizde en ibret verici bir fasıl ve bizi içerden zehirlemek ve yıkmak için girişilen en sinsi teşebbüs olarak değerlendirilmektedir. Dergi, köy enstitülerinin zehirleterek dününü kararttığı ve kurbanlık olarak atfettikleri çocuklarla ilgili aşağıdaki hadiseleri aktarmaya çalışmıştır.²⁸

- Öğretmen tipleri,
- Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün özelliği ve yüksek kısmı,
- Sirer döneminde Hasanoğlan'dan atılanlar,
- Kız erkek münasebetlerini tahrik ve teşvik
- Hasanoğlan'ın geniş kadrosu ve imkânları.
- Köy Enstitüleri davasında azınlıkların ırkçılığı
- Derslerde yapılan yıkıcı telkinler.
- Namaz kılan çocukların kovulması.
- Enstitülerde okutulması yasak edilen dergiler
- Bağ evi alemleri
- Şehir çocuğuna köy öğretmenliği hakkının verilmemesi
- Mezunlara hediye edilen kızıl neşriyat
- Talebe toplama meselesi

²⁷ M. Başaran, *a.g.e.*, s.25.

²⁸ *Orkun*, “Köy Enstitüleri Kördüğümü”, S.57, Kasım 1951, s.2-3.

- Komisyon toplantıları ve ördek ziyafetleri
- Köy çocuğunun köyden ve yurttan soğutulması.

Kadioğlu Süleyman takma adı ile ismi belirtilmeyen yazar, “Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu” yazı dizisi ile Türk milletinin istikbali ile oyun oynayanlardan hesap sorulması gerektiği düşüncesi ile hareket etmiştir. Köy Enstitülerinin kuruluş maksadında art niyetlerin olduğu delillerle gösterilmeye çalışılmıştır. Köy Enstitülerinin kuruluşundaki dış görünüş maskesi olarak, “*köy çocuğunun asil ruhunu dejenere etmeden içinde yetişip büyüdüğü şartlar altında öğretmenlik bilgisi verilerek köye gönderilecek, böylece köyden şikâyet etmeden köyü ve köylüyü bağrına basan ve ömrünü milli köy davasının kalkınmasına harcayan öğretmenler yetiştirilecekti.*” şeklinde belirtilmiştir. Dost maskesinin altında düşman bir âlemin varlığına değinilerek Türk halkının aldatıldığı vurgulanmıştır.²⁹

Türkiye ziraatçı ve hayvancı bir memleket, Türk milleti de nüfusunun %83’ü hayvancı ve çiftçi ve dolayısıyla da okumamış bulunmaktadır. Kadioğlu, siyaset cambazlarının mayası Türklük ve İslamlıkla yoğrulmuş asil Türk köylüsünü dejenere etmedikçe bu milletin yıkılmayacağını, çünkü temel ve büyük unsurun Türk köylüsü olduğunu düşünerek işe köy davasında başladıkları düşüncesindedir. Milli şuuru uyanık ve derhal fark edecek kafalardan gizlemek için de Enstitülerin uzakta, köylerde kurdukları iddiasındadır. Gözden irak bu enstitülerde Türk köylüsünün devlete öğretmen yaparak teslim etmesi için emanet ettiği çocuklarını, Sibirya’daki kürek mahkûmları gibi amele olarak çalıştırıldıkları görüşünü savunmaktadır.³⁰

7-Köy Enstitülerinde Görülen Yanlış Uygulamalar

- Köy Enstitülerine memlekete nüfus kâğıdı ile bağlı olan ve her türlü cereyana ayak uyduran derebeyi zihniyetli kişiler yerleştirilmiştir. İdari sistemde çok başlılık hâkimken esas baş bulunmadığından enstitüler başsız kaldığına değinilmiştir. Enstitü müdürü dışında, “eğitim başı, sanat başı, resim başı, tarım başı, müzik başı, marangoz başı, demirci başı, ...” gibi çok başlılık vardı.
- Bozucu telkinler sonucu kız-erkek münasebetlerinin tahrik edilmesi, köyden melek gibi gönderilen birçok köy kızının namuslarının ayakaltına alınmasına göz yumulması, tarım tatbikatında, ağılda, ahırda, sebze bahçesinde, bağ evlerinde kız ve erkek öğrencilerin başıboş bırakılması bilinçli olarak planlandığı vurgulanmaktadır.

²⁹ Orkun, S.57, s.2-3.

³⁰ Süleyman Kadioğlu, “Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu”, Orkun, S.46, Ağustos 1951, s.3-4.

- Derslerde, bilhassa Türkçe dersinde neredeyse Türkçe yerine Rusça okutulması. Milli şuur ve milli kelimelerini öğrenci karşısında sarf etmemek için azami gayret gösterildiği iddia edilmektedir.
- Komünist edebiyatından seçme örneklerin verilmesi, Nazım Hikmet, Sabahattin Ali'nin yazılarını ve bütün solcu yayınlarının büyük bir zevkle okutulması en çok eleştirilen konulardan biridir.
- Tarih derslerinde Akka zaferi gibi göğüs kabartacak kahramanlıkları mağlubiyet şeklinde göstererek aşağılık duygusunun pekiştirilmeye çalışılması, Enstitülerin temel gayelerinden biri olarak gösterilmiştir.³¹
- Milli savunma gücünü felce uğratan pasifizmin telkin edilmesi, asil Türk gençlerine korkaklığı aşılama olarak değerlendirilmiştir.
- Toplumbilim dersinde milliyetçiliğin yerden yere vurularak solculuğun daima iyi bir mana ile verilmesi. Hatta Fransız İhtilalinin de solcular tarafından yapıldığını söyleyerek büyük adamların çoğunun solcu olduğunu ispat edilmek istenmesi asil gayelerini ortaya koyduğunun ispatı olarak gösterilmiştir.
- Her Enstitüye müşterek bir karakter olarak şaraphane açmaları ve öğretmenlerin ailece talebenin önünde hatta talebe ile beraber şarap içmeleri sert bir dille eleştirilmiştir.³²
- Kantin binalarının duvar ve tavan badanalarına kadar kızıl renk vurulması, orak ve çekiç şeklinde binalar inşa etmelerinin ardındaki planlar açıklanmıştır. Köy Enstitülerinin hepsinde müşterek bir planla Allah düşmanlığını ve ahlak düşmanlığını telkin etmeleri her fırsatta gösterilerek halkın kötü niyetler karşısında uyanık olması istenmiştir.

8-Dergide Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün Özelliği ve Yüksek Kısım

Köy Enstitüleri için öğretmen yetiştirmek üzere Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün bünyesinde Yüksek kısım kurulmuştur. Hasanoğlan merkezi durumda olduğu için buraya büyük önem verilmiştir. Hem orta kısmına hem de yüksek kısmına tabiri caizse kaşarlanmış kişilerin atandığı iddia edilmektedir. Buradaki maksat Ankara'da Hasanoğlan'dan bir dalga yapıldığı zaman bu dalganın aynı zamanda 40000 köyde birden tesirini gösterebilmesidir. Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün hem orta kısmı hem de yüksek kısmında, İzzet Palamar'ın bağ evi âlemleri, ördek ziyafetleri, yapılacak komisyon toplantıları ile birleştirilerek Türk kültürü

³¹ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.46, Ağustos 1951, s.3-4.

³² S. Kadioğlu, a.g.m. *Orkun*, S.59, Kasım 1951, s.9-12.

unutturulmaya çalışıldığı iddia edilmektedir.³³ Dergiye göre Hasanoğlu'nun tercih edilmesinin iki sebebi vardır:

1. Hasanoğlana yerleştirilmiş bulunan kuvvetli menfi elemanlardan istifade etmek.
2. Dil-Tarih Coğrafya Fakültesinin meşhur solcu Doçent ve Profesörleri ile işbirliği yapabilmektir.

Dergide Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi'nin solcu hocaları olarak tanıtılan Pertev Naili Boratav, Behice Boran, Niyazi Berkes, Mediha Berkes gibilerin tesirinden istifade etmeleri için Yüksek kısım talebeleri sık sık fakülteye derse getirildiğine değinilmektedir.³⁴

Köy Enstitüsü'nün bu yüksek kısmında diğer köy enstitülerine göre zehirleme derecesi daha yüksek olduğu iddia edilmiştir. Kadioğlu'na göre yüksek kısım eğer Türkiye'de kapitülasyon imtiyazlarından istifade eden doğrudan doğruya Rusların idaresinde bir Sovyet Okulu bulunsa idi, ne kadar ileri gidebilecekse o kadar ileri gitmiş hatta daha cüretkâr hareket etmiştir. Ancak tesiri çok daha fazla olmuştur, zira Rus okuluna giden bir Türk çocuğu karşısındaki hocanın telkinine karşı ruhen uyanık bulunur ve sözlerini ihtiyat kaydı ile karşılardı.³⁵

Köy Enstitülerine şehirli çocukları alınmamış ve bu yüzden köylüyü şehirli aleyhine tahrik etmişlerdir. Köy Enstitülerinin özellikle yüksek kısmı İsmet İnönü, Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç'un kadroları ile kurulduğu iddia edilmiştir. Sirer zamanında Köy Enstitülerinde yüzlerce adam yerinden oynatılmış, köy enstitülerine Türk çocuklarının özlediği milli ruh, milli terbiye ve milli şuur yeni elemanlar vasıtasıyla sokulmaya çalışıldığına değinilmiştir. Yüksek kısım kaldırılarak memleketin üzerinde büyük bir felaketin kaldırıldığı savunulacaktır. Ancak Köy Enstitüleri tam manasıyla Türklük düşmanlarının kümelendiği maarif cihazında temizlenemediği de ayrıca belirtilecektir.³⁶

Sirer zamanında yüksek kısım konferanslarla ve bir takım nasihat metotlarıyla ıslahına çalışılmış ise de tam bir netice alınmadığından bu kısım kaldırılmak zorunda kalınmıştır. Kadioğlu'na göre Banguoğlu, Sirer'e nazaran daha atak hareketler etmiş ancak Sirer dönemindeki durumu bile muhafaza edememiştir. Tevfik ileri döneminde Enstitülerin tam olarak temizlenemeyeceği kanısına varılmış ve Köy Enstitülerini öğretmen okullarına dönüştürme yolunda esaslı faaliyetler başlanmıştır. Öncelikle köy enstitülerini sömüren bazı kişileri enstitülerden uzaklaştırarak işe başlamış. Her şeyi öğrenmeye mecbur tutulan, fakat

³³ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.59, s.9-12.

³⁴ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.59, s.9-12.

³⁵ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.59, 9-12.

³⁶ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.62, Aralık 1951, s.2-4.

hiçbirisi öğretilmeyen ameli ve nazari büyük yükten köy çocuklarının kurtarılması kararlaştırılmıştır. Öğretmen okullarının kitaplıklarına milliyetçilik yönünden yapıcı neşriyat doldurulması gerektiği savunulmuştur. Türk vatanına nüfus kâğıdı ile değil, damarlarındaki kanla bağlı müdürlerin okulların başına getirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Kısacası öğretmen okulları baştan sona taranarak yeniden teşkilatlandırılmalı fikri benimsenmiştir.³⁷

9-Dergide Köy Enstitülerinin Başlıca Özellikleri:

1. Umumiyetle şehirlerden uzak, dağ başlarında kurulmuştur.
2. Dershaneler ayrı ayrı binalarda, yatakhaneler ayrı ayrı binalarda, laboratuvarlar ve atölyeler ayrı ayrı binalarda, revir ayrı ve biraz uzakça, ahır ayrı ve uzakça, ağıl ayrı ve uzakça, sebze bahçesi keza birkaç kilometre mesafede, bağ evi üç-beş yüz metre mesafede kurulmuştur.
3. Kız ve erkek karışık bulunan enstitülerde hiçbir zaman öğretmenler tarafından günün her saatinde göz önünde tutulup bir disiplin ve otorite kurulamamıştır.

Öğretmenler kız erkek münasebetlerini tahrik ve teşvik etmişlerdir. Bu yönü ile temel düşünce dinsiz ve ahlaksız öğretmenler yetiştirerek milli duyguları zayıflatmaktadır.³⁸

10-Köy Enstitülerinde Neler Oluyor?

Köy enstitülerinin şehirden uzaktan, dağ başlarında, aydın kafa ve çevrelerden uzak yerlerde kurulması esasen yapılacak haince baltalamaları gizlemek ve gözden kaçırmak ihtiyacından doğduğu iddia edilmiştir. Enstitüleri kuranlar yine kendi gizli maksatlarına göre köylü çocuğunu kolayca aldatılabilmek ve onun karşısında şehirlinin aleyhinde en geniş manada tahrik ve kışkırtma yapabilmek için daha başlangıçta köy enstitülerine şehir çocuklarının alınmamasını şart koşmuş, yani “şehir çocuğundan köy öğretmeni olamaz!” iddiası ile ortaya atılmıştır.³⁹

İsmail Hakkı Tonguç döneminde, Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde haftanın bazı günlerinde müdüründen öğretmene kadar hamamda çıplak yıkanmak adetleri olduğu ve bu adetlerin öğrenciye de tatbik edildiği belirtilmektedir. Kadioğlu bu durumu idarenin talebeleri etkileyerek, milli ve şahsi ahlaklarını bozmak ve onları zehirlemek, kötü yollara sevk etmek için her fırsatı değerlendirdiği şeklinde yorumlamıştır.

İsmail Hakkı Tonguç zamanında Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde Cuma namazı kılan ve oruç tutan muhafazakâr ve dindar talebe ve Hasanoğlan Köyünde camiye gidip gelenler

³⁷ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.62, s.2-4.

³⁸ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.62, s.3.

³⁹ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.62, s.2-4.

bazı öğretmenler tarafından sistemli şekilde ve kasten sınıfta bırakılarak okuldan kovulmaları sağlandığı ve köylerine gönderildiği belirtilmektedir. Bu vesileyle de milliyetçi talebe üzerinde baskı ve gözdağı verme politikası güdüldüğü ileri sürülmektedir.⁴⁰ Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde yüksek kısımda en çok eleştirilen konulardan biri de, bazı kadın öğretmenlerin komünistlerin namus tanımayan, aile ve karı-koca bağlılığını kabul etmeyen telakkisini talebe aşılatabilmek için bizzat kendileri erkek talebeleri odalarına kabul etmeleridir. Bu kabul etmeleri idarece konulan talebenin sual sormak için öğretmenin odasına girmesi usulünün maskesi altında yapıldığı iddia edilmektedir.

Köy Enstitülerinin komünizmi yaymak için talebeye, özellikle maddi gücü zayıf olanlara, çeşitli yollarla destek olarak talebenin kendilerini iyi hissetmeleri sağlandıktan sonra geri dönülmez bir komünizm batağına çektirildikleri vurgulanmıştır. Bilhassa Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün Yüksek kısım ve Orta Kısım talebelerinden fakir olan ve evinden hiç para gelmeyen talebelere komünist öğretmenler tarafından parasal destekler sağlandığı ve komünizm savunucusu gençlere dönüştürüldüğü iddia edilmektedir. Rus parasının yıllardır bu amaçla memlekete yağdığı belirtilmektedir.⁴¹

Tonguç devrinde köy okulu kitaplıklarının kurulması ve Köy Enstitüleri mezunlarına bu maksatla kitap verilmesi hususunda elastiki, maskeli bir tamim gönderildiğine değinilmektedir. Bunun üzerine harekete geçilerek Bakanlıkça hususi maksatla kamyonlar dolusu satın alınan kızıl neşriyatın köy enstitülerinin merkezi olan Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne getirildiği ve oradan bütün Köy Enstitülerine dağıtıldığı bilinmektedir. Köy Enstitülerinde, milliyetçi neşriyata karşı bir demir perde çekilerek bu neşriyat enstitülere sokulmadığı ve şehveti tahrik edici bütün çıplak resimli magazinler serbest bırakılarak, hatta tavsiye ve teşvik edilerek okutulduğu iddia edilmektedir.

İsmail Hakkı Tonguç'un uygulamalarına dair dikkat çekilen bir diğer husus ise talebe toplama yöntemidir. Talebe toplamak için takip edilen usul şöyle açıklanmıştır: *"Bu işte vazifelendirilen, idarece duygu ve düşünce bakımından uygun görülen usta sayılan bazı öğretmenler köy köy dolaştırılır ve imtihanla köy enstitülerine talebe alınır. Fakat bu imtihan daha ziyade sözde kalırdı. Bir gösteriş ve şekilden ibaretti. Gerçekte ise bu öğretmenler kendi gayeleri için en ümit verici buldukları, ileride işlerine yarayacağını gözlerine kestirdikleri kimseleri seçmeye çalışırlardı. Bilhassa dikkati çeken bir husus bu*

⁴⁰ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.62, s.2-4

⁴¹ S. Kadioğlu, *Orkun*, S.63, Aralık 1951, s.12-14.

öğretmenlerin kızılbaş köylerinden fazla nispette talebe aldıklarıdır. Bundaki gaye ileride kızılbaş-sünni ayrılığını körüklemek olduğu düşünülüyor”⁴²

Hasanoğlan köylülerinin, Dergi tarafından “Sıfır” olarak tanımlanan Hasan Ali Yücel ve Tonguç zümresinin planlarının tatbikatını gözleriyle gördükleri için herkesten önce anladıklarına değinilmektedir. Bu yönden Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne kızlarını vermek şöyle dursun erkek çocuklarını bile vermez oldukları belirtilmektedir.⁴³Bu nedenle 1946 seçimlerinde Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün Yüksek kısım öğrencileri Hasanoğlan köyünde sandıkların başında görevlendirildikleri ve öğrenciler köylülere İsmet İnönü'ye oy vermeleri için baskı kurdukları iddia edilmiştir. Buna rağmen İsmet İnönü'nün Hasanoğlan köyünde seçimi kaybetmesi, köylünün enstitüden yapılanları doğru bulmamasından kaynaklandığı vurgulanmaktadır.

Kadıoğlu, Tonguç döneminden sonra Köy Enstitüleri öğretmenlerinin kılıf değiştirerek Sirer ve Banguoğlu dönemlerinde daha müspet davrandıklarını ancak, öğrencilere kötü notlar vererek sınıfta bıraktıklarını beyan eder. Öğrencilerin köylerine dönmelerine sebep oldukları ve amaçlarının Tonguç döneminin daha başarılı olduğunu göstermeye çalışmak olduğunu öne sürmektedir. Enstitülerdeki düzelmeyi baltalamak için izlenen yeni yöntem bu olmuştur.⁴⁴

Hasanoğlan'da Bağ-Evlerini icat eden ve Bağ Evi'ni Bulgaristan'daki meyhaneler biçiminde yaptıran öğretmen İzzet Palamar'a değinen Kadıoğlu, Palamar'ın tertiplelediği içkili, sazlı, danslı içinde bin bir türlü rezaleti toplayan Bağ-Evi âlemlerinin milletin değerlerine bir saldırı olarak ele almaktadır. Komisyon toplantılarının kafadar öğretmen ve idareciler arasında gerektiği zaman yapılan kapalı ve hususi toplantılar olduğu belirtmektedir. Bu toplantıların içkili olması zahiren eğlence mahiyetinde olsa da hakikatte bir nevi politbüro toplantısına benzetilmektedir.⁴⁵

Dergi, Köy Enstitülerinin amacından çok uzaklaşarak Türk köylüsünün çocuklarını doğup büyüdükleri köye karşı nefret aşılıyarak, onların köylerini ve köylüsüne aşağılık duygusu ile bakmalarına sebep olduklarını iddia etmektedir. Her yıl 17 Nisan'da Köy Enstitülerinin kuruluş bayramının coşkuyla kutlanabilmesi için iki aylık ciddi bir hazırlık dönemi geçirilerek, yapılan etkinliklerle halkın gözünü boyadıklarını, aslında bu gösteriler dışında köy enstitülerinin öğrencilere hiçbir fayda sağlamadığı savunmaktadır.⁴⁶ İsmet İnönü

⁴² S. Kadıoğlu, *Orkun*, S.63, s.12-14.

⁴³ S. Kadıoğlu, a.g.m., *Orkun*, S.64, Aralık 1951, s. 6-7.

⁴⁴ S. Kadıoğlu, a.g.m., *Orkun*, S.63, s.12-14.

⁴⁵ S. Kadıoğlu, a.g.m., *Orkun*, S.64, s.6-7.

⁴⁶ S. Kadıoğlu, a.g.m., *Orkun*, S.65, Aralık 1951, s.3.

Sağır Sultan olarak tanımlanırken, Hasan Ali Yücel Sıfır, İsmail Hakkı Tonguç, Tonguç Baba olarak tanıtılmıştır. Köy Enstitüleri vasıtasıyla bu üçlünün el ele vererek Rus istilasına katkı sağladığı belirtilmektedir. Kadioğlu bu dönemi şöyle özetler “ Sıfırın 7 yıl, 7 ay, 7 gün süren bakanlığı zamanında bütün okullarda, bütün Maarif cihazında ve bilhassa köy enstitülerinde sağ pencereler (milliyet ve mukaddesat pencereleri) ziftle kapatıldı, milliyet ve mukaddesat dünyası yasak edildi. Kitaplardan “Türk, Türklük” tarih şuuru ve milli şuur verecek bahisler atıldı, milliyetçi öğretmenler cezalandırıldı”⁴⁷

Kadioğlu, Köy Enstitüleri meselesini İnönü, Yücel ve Tonguç üçlüsünün memleketin başına açtıkları bir felaket olarak değerlendirdiği için, Tonguç döneminden sonra gelen Milli Eğitim Bakanlarının enstitülerle ilgili yaptıklarını sadece Tonguç'un açtığı yaraları sarmak için bir çaba olarak ele almıştır. Tonguç döneminden sonra Sirer döneminde milliyetçi öğretmenler enstitülere yerleştirilmeye çalışıldığını ancak, komünist öğretmenler kendilerini gizleyerek enstitülerde daha zararlı faaliyetler yürüttükleri ifade edilmiştir. Bu nedenle Sirer döneminde Enstitülerin başarısı daha da düştüğü gözlemlenirken, Banguoğlu bakan olunca Sirer devrinde sinmiş olan menfi cephenin elemanları bu değişiklikte bir fırsat ve ümit arayarak tekrar enstitülerde önemli vazifeler almaya çalıştıkları vurgulanmıştır.⁴⁸

Demokrat Parti döneminde Milli Eğitim Bakanı olan Tevfik İleri, Köy Enstitülerini yeniden dizayn etmeye çalışmıştır. Tevfik İleri'nin köy enstitülerine müdahalesi şöyle olmuştur:

1. Bütün köy enstitülerindeki kız öğrenciler alınarak Kızılçullu köy Enstitüsü'nde toplanmış, bu enstitünün erkek öğrencileri başka köy enstitülerine nakledilerek köy enstitülerindeki karma eğitime son verilmiştir.
2. Banguoğlu zamanında Talim Terbiye Heyeti üyeliğinden ortaokul resim öğretmenliğine nakledilmiş olan Tonguç Baba ve yakından işbirliği ettiği kötü ruhlu, kötü fikirli, kötü niyetli bazı elemanlar vekâlet emrine alınmıştır.
3. Köy enstitülerini öğretmen okullarına çevirme işine el atılmıştır.⁴⁹ Kadioğlu'na göre Tevfik İleri, diğer milliyetçi iki bakana göre daha şanslıdır. Reşat Şemsettin Sirer ve Tahsin Banguoğlu diktatörlük devrinin kayıt ve şartları altında çalıştıkları için milliyetçilerin beklentisi daha çok Tevfik İleri döneminde arttığına değinilmektedir.

Orkun Dergisi, Köy Enstitülerini Türk milletine şu şekilde tanıtmaktadır:

⁴⁷ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.66, Ocak 1952, s.8-9.

⁴⁸ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.66, s.8-9.

⁴⁹ S. Kadioğlu, a.g.m., *Orkun*, S.66, s.8-9.

- Köy Enstitüleri Allahsızların ve ahlaksızların barınma ve aşılama istasyonudur.⁵⁰ Enstitülerde orak ve çekiç sembol olarak görülerek milliyetçilere fırsat verilmemiştir.
- Enstitülerin amacı köye öğretmen yetiştirmek değil, köylüyü değerlerinden uzaklaştırarak dinsizleştirmektir.
- Köy Enstitüleri tamamen kötü niyetle kurulmuştur. Türk köylüsüne komünizmi yayma düşüncesi ile hareket etmiştir.

⁵⁰Türksoy Tanır Ganioglu, “Şarap Fabrikası Bağ Evi”, *Orkun*, S.61, Kasım 1951, s.10.

Sonuç

Köy Enstitüleri yurdun en ücra köşesine kadar aydınlanmayı sağlamak, herkesi okuryazar yapmak için eğitim tarihimizde güçlü ve dinamik olarak başlayan ancak, büyük bir hayal kırıklığı ile sona eren bir eğitim projesidir. Nüfusunun %80'inin köylü olan Türkiye'de eğitim sorununu en düşük maliyetle en kısa zamanda çözecek hamle Köy Enstitüsü hamlesi olarak görülmüştür. Sadece okuma yazma işinde değil, aynı zamanda tarım ve hayvancılıkta planlı ve verimli adımlar atılması hedef seçilmiştir. Köylü bir yandan okullarına ve öğretmenlerine kavuşurken, diğer yandan geçim kapılarını işlek yollara bağlama şansı yakalayacaktı. Her şeye rağmen çok büyük umutlarla kurulan Köy Enstitüleri iyi girişimlerinin yanında olumsuz etkiler de bırakmıştır. Dini inançlarına çok bağlı olan Türk köylüsü, geleneksel ve ahlaki değerlerine de uymayan enstitü uygulamalarını kabul etmemiştir. Köy Enstitüleri köylere öğretmen sorununu çözmek için son derece isabetli bir plan olmasına rağmen Türk örf, adet ve inanışlarına göre yönlendirilmediği için başarısız olmuştur.

Kaynaklar

“Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu 2”., *Orkun Dergisi*, S. 59, Kasım 1951, s.9-12.

“Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu 3”, *Orkun Dergisi*, S. 60, Kasım 1951, s.9-10.

“Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu 4”, *Orkun Dergisi*, S.61, Kasım 1951, s.11-12.

“Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu 5”, *Orkun Dergisi*, S. 62, Aralık 1951, s.2-4.

“Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu”, *Orkun Dergisi*, S. 63, Aralık 1951, s.12-14.

“Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu”, *Orkun Dergisi*, S. 64, Aralık 1951, s.6-7.

“Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu”, *Orkun Dergisi*, S. 65, Aralık 1951, s.3.

“Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu”, *Orkun Dergisi*, S. 66, Ocak 1951, s.8-9.

AKŞİT, E.E., *Kızların Sessizliği (Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.

AKYÜZ, Y., *Türk Eğitim Tarihi*, 33.Baskı, Pegem Yayınları, Ankara 2020.

ALICI, D., “Bir Eğitim Devrimcisi: Mustafa Necati”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C.4, S.1, Haziran 2008, s.65-79.

ALTUNYA, N., “Köy Enstitüsü Sistemine Genel Bir Bakış”, *Kuruluşunun 70.Yılında Bir Toplumsal Değişim Projesi Olarak Köy Enstitüleri Sempozyumu*, Kastamonu 2010, s.29-33.

AYDEMİR, Ş.S., *İkinci Adam*, 7.Basım, C.2, Remzi Kitapevi, İstanbul 1999.

BAŞARAN, M., *Özgürleşme Eylemi: Köy Enstitülerinin Kuruluşunun 50.Yılına Armağan*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1990, s.29.

DÜNDAR, C., *Köy Enstitüleri*, Can Yayınları, İstanbul 2020.

ERDEMİR, A., KIRANLAR, S. “Köyün Modernleştirilmesine Dair Bir Uygulama ve Bir Proje: Kimsesiz Köy Çocuklarının Köyde Eğitimi”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 2005,ss.93-113.

GANİOĞLU, T.T., “Şarap Fabrikası Bağ Evi”, *Orkun*, S.61, Kasım 1951, s.10.

İBNİ HALDUN, *Mukaddime*, C.3, MEB 1990, İstanbul, s.154-159.

KADIOĞLU, S., “Köy Enstitüleri Kördüğümü ve Tonguç Oyunu I”, *Orkun Dergisi*, S. 46, Ağustos 1951, s.3-4.

KAYIRAN, M., SAYGIN, S., “İzmir İktisat Kongresi”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi*, 2019 Cilt 2, Sayı 5, s.48.

MAKAL, M., *Köy Enstitüleri ve Ötesi*, Piramit Yayıncılık, Ankara 2005.

SANÇAR, N., “Türkçülük Düşmanları”, *Orkun Dergisi*, S.1, Ekim 1950, s.3-5.

TONGUÇ, E., “Babam İsmail Hakkı Tonguç”, *Bütün Dünya Dergisi*, 2003, s.27.

TONGUÇ, İ. H., *Eğitim Yoluyla Canlandırılacak Köy*, 3. Baskı, Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, Ankara 1998.

TÜRKOĞLU, P., *Tonguç ve Enstitüleri*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.